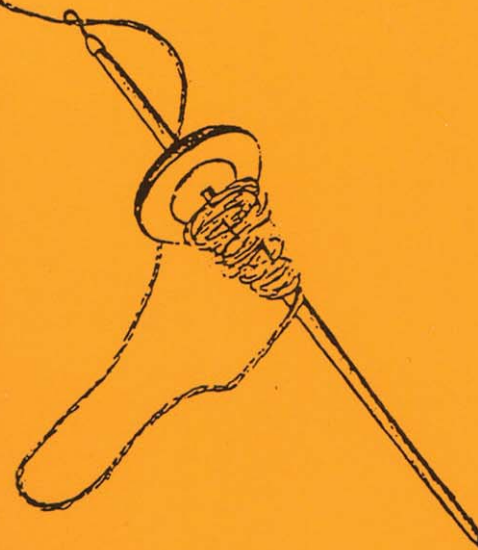

Kvinesdal Historielag

Årsskrift 1996 11.årgang

Innhold:

Redaktørens side.....	5
Regnskap 1995.....	6
Årsmelding.....	7
Aktiviteter 1995.....	9
Aktiviteter 1996.....	10
Nyutgivelse av Grannen.....	11
Bjødn-Atlak.....	13
Fede Kreaturassuranseforening.....	22
Fra Lister Lehn Tingbok.....	33
Krøtterslepp.....	37
Om stedsnavnet Feda.....	38
Begravelser før i tida.....	39
Skipper Ole Bergesen, Lervik.....	43
Fra gard til granskog.....	44
Medlemmer i Kvinesdal Historielag 1995.....	68

«Årsskrift for Kvinesdal Historielag» utgis av Kvinesdal Historielag.
Ansvarlig redaktør Svein Jortveit.
Heftet er trykket hos Horjen Libris, Flekkefjord

Agder Historielag

Kvinesdal Historielag er et av 48 lokale historielag i Aust- og Vest-Agder som er tilsluttet Agder Historielag. Agder Historielag har 1400 direkte medlemmer.

Som direkte medlem får du årsskrift og medlemsbladet Egde.

I tillegg arrangeres årsmøte, kurser, reiser m.m. Her nevnes noen bøker og publikasjoner som laget selger:

Årsskrift nr 1 - 54 (noen utsolgte)	kr.	50,-
Årsskrift nr. 55 - 70 (noen utsolgte).....	kr.	75,-
Årsskriftkatalog		gratis
Agders Historie 1920 - 1945.....	kr.	390,-
Tingbok nr. 1 og 2 for Mandal sorenskiveri (1677, 1684)....	kr.	90,-
Grågås, Stavanger Domkapittels og stifts jordebok ca. 1620.....	kr.	100,-
Odelsmantallet 1624 for Agder	kr.	45,-
Agder-bibliografien I, Vest-Agder, innb. Tilbud	kr.	100,-
Agder-bibliografien II, Aust-Agder	kr.	100,-
Bibliografiene samlet, Tilbud.....	kr.	175,-
Anetavleskjemaer		
Medlemmer får 20 stk		gratis
Vanlig pris (min. 20 stk)	kr.	1,-

Medlemmer får 25% rabatt ved kjøp for kr. 350,- eller mer. Porto og eksp. kr. 45,-
Årskontingent kr. 150,-

Innmelding / bestillinger sendes til:

Agder Historielag

Postboks 136

4601 Kristiansand S.

Redaktørens side

Nå er tiden inne for et nytt nummer av årsskriftet til Kvinesdal Historielag.

Som ny redaktør kom jeg i 1995 til "dekket bord". Den "gamle" redaksjonsnemnda med Alf Jerstad i spissen hadde fått inn mye lokalhistorisk stoff, og det er dette som utgjør hoveddelen av årsskriftet for 1996. Men nå er redaksjonsnemnda "tom" for stoff. Jeg vil først takke alle som har levert inn bidrag til årets utgave, og samtidig oppfordre leserne til å sende inn nye artikler til kommende årsskrift.

Etter å ha gått gjennom de ti tidligere årgangene er det ikke tvil om at det finnes svært mye verdifullt "gammelt" stoff der, og slike bidrag må også komme årsskriftet til gode. - Men jeg kunne tenke meg en viss "tidsvridning" mot nyere tid. - Med dette mener jeg blant annet perioden fra 1945 til 1960. Dagliglivet i dette tidsrommet i bygda vår er viktig for dagens unge og for kommende generasjoner.

Kjennskap til vårt lokalsamfunn vil være med på å styrke tilhørigheten til og forståelsen av det som en gang var.

Jeg vil rette en takk til de lokale annonsørene som år etter år støtter opp om årsskriftet. Sist, men ikke minst en hjertelig takk til Bernt Erfjord for tilrettelegging og redigering av årsskriftet.

Svein Jortveit

Svein Jortveit

Regnskap 1995 for Kvinesdal Historielag

UTGIFTER:		(tilsv. tall 1994)
Årsskrift.....	13.454,-	(13.454,-)
Møter / turer	4.624,50	(5.031,50)
Annonser.....	1.906,96	(954,30)
Porto / kontorutgifter	3.755,67	(2.866,-)
Kontingent Landslaget, Agder Historielag og andre.....	1.159,-	(805,-)
Landsmøte og møter Agder Hist.lag...	8.584,-	(770,-)
Utgifter vedr. krigshistorien.....	98.574,50	(932,90)
Utgifter vedr. oldsaksamlingbildene....	90,-	(144,-)
Utgifter vedr. foto av gravminner	1.102,-	
Støtte til annonsering av Grannen	2.000,-	
Kjøp av folketellinger til biblioteket	979,-	
Diverse.....	479,-	(1.376,-)
	<u>137.969,63</u>	<u>(26.333,70)</u>

INNTEKTER:		
Tilskudd fra Kulturetaten og Kvinesdal Sparebank (10.000 fra hver var støtte til Krigsboka)	35.000,-	(15.000,-)
Medlemskontingenter	21.820,-	(17.040,-)
Salg av årsskrift og annonseinntekter.	4.022,-	(3.212,-)
Salg av krigsboka	173.972,-	
Salg av Villumsenboka	350,-	(293,75)
Inntekter på turer / møter	3.976,-	(5.240,-)
Salg av oldsaklysbildene	10.240,-	
Renter Kv.dal Sparebank.....	3.394,-	(467,-)
	<u>252.774,-</u>	<u>(41.252,75)</u>

BALANSE:		
Beholdning 1.1.1995.....	252.774,-	137.969,63
Balanse	24.301,23	139.105,60
	<u>277.075,23</u>	<u>277.075,23</u>
Beholdning 1.1.1995.....	139.105,60	

Regnskapet er revidert og funnet i orden
Kvinesdal, 18.01.1996

Sigvald Rob (sign)

Kvinesdal 1.1.1996
Anne-Berit Erfjord (sign)
kasserer

Årsmelding for Kvinesdal Historielag 1995.

Styret i 1994 har bestått av:

Leder:	Anne-Berit Erfjord
Nestleder:	Ivar B.Kvinlaug
Sekretær:	Arne Tobiasen
Kasserer:	Anne-Berit Erfjord
Styremedl.:	Karen Sindland, Berit Jortveit, Randi Gullesen Haddeland og Martin Egeland
Varamedl:	Olav Berg Biktjørn og Jens Narvestad

Andre tillitsverv:

Redaktør:	Svein Jortveit
Red.nemd:	Harald Aamodt, Arentz Håland og Stanley Kvinlaug
Revisor:	Sigvald Rob
Valgnemd:	Tor Tjørnholm og Odny Sandvand

Det har vært et uvanlig og travelt år for laget. Styret har holdt ti ordinære styremøter. I tillegg har det vært holdt nitten møter der flere fra styret og andre medlemmer møtte i forbindelse med frigjøringsjubileet og boka *Krigsårene i Kvinesdal*. Etter stor innsats fra både forfatter Lars Emanuel Egeland og gruppene som skrev, redigerte, ordnet med bilder, leste korrektur og ordnet praktiske ting, var det en glede å få de første eksemplarer av boka 6. mai.

Jubileumsfeiringa i maidagene ble et minnerikt høydepunkt. Vi vil takke alle som var med på dette, også Kvinesdal kommune for velvilje og godt samarbeid.

Det har vært arrangert åtte andre arrangement og turer. Vi viser til referat i årsskriftet, der også planene for 1996 er presentert. Turene er populære og vi prøver å få spredt dem geografisk slik at det hvert år er turer i de gamle kommunene Fedra, Fjotland og Kvinesdal. Vi vil også prøve å styrke samarbeidet med våre nabolag, Hægebostad Sogelag og Sirdal Historielag, gjennom turer, og Flekkefjord Historielag med støtte til deres arbeid med å utgi *Grannen*.

På bygdekvalden i november ble Bygningsvernprisen for 1995 gitt til det gamle gjestgiveriet på Fedra.

En del gamle gravminner ble i 1995 slettet på de fire kirkegårdene i Kvinesdal. Vi har fotografert og registrert disse.

Kvinesdal Historielag feira olsok på Mygland 1995. Dette året starta vi med ein fottur over Myglandsheia der vi såg på krigsminner. Så gjekk turen om Fænmyr til Kvæven. Bildet er frå buplassen til Bjødn-Atlak, og her fortel Sigurd P. Mygland. Littlåna renn nedanfor enga og på andre sida er Vordalsbergan..

Salget av krigsboka har gått bra og styret vil øremerke størstedelen av midlene til å fremme lokalhistorien i hele kommunen. En av planene er å utgi *Krøniken* av Ludvig Daae på ny. Vi er også i starten på et samarbeid med Kvinesdal Bibliotek, der vi vil prøve å få til et slektsgranskings- og lokalhistorisk miljø.

Medlemstallet har også i 1995 vist økning, slik at vi ved årsskiftet hadde 360 medlemmer. Styret vil takke alle for støtte og interesse.

Kvinesdal januar 1996

Anne-Berit Erfjord
leder

Ivar B. Kvinlaug
nestleder

Arne Tobiassen

Karen Sindland

Berit Jortveit

Randi Gullesen Haddeland

Martin Egeland

Aktiviteter i Kvinesdal Historielag 1995.

20. februar   Årsskriftet ferdig.
24. februar   Årsmøte med ca 70 frammøtte. Statsarkivar Kjell Bråstad fortalte om Statsarkivet. Lysbilder av oldsaker fra Kvinesdal kommune og fre turene i 1994.
5. mars   Skitur Haddelandsheia. Rennfokk og vanskelig føre, men ti gikk, og fikk oppleve heia i uvær.
6. mai   Boka om krigsårene i Kvinesdal ferdig.
- 6.-7.-8. mai   Frigjøringsjubileum med stor deltakelse både ved fredsmarsjene, godstjenestene, kransenedleggelsene og på festen på Kulturhuset.
25. mai   Fottur til Titland og Sveigenes. Ca 50 var med i et grått vær. Vi fikk se et fint gammelt hus, en diger kvernstein og et kjempestort fredet eiketre.
- 9.-11. juni   Landsmøte i Trondheim. Fra Kvinesdal møtte tre.
17. juni   Utvandrerseminar på Vanse. En møtte fra oss.
25. juni   Kyrkjevegstur i Fjotland. Vel 50 gikk fra Åsemoen om Åsen til Åmland. Matpause med utsikt over Åmlandsvannet, videre til Helle skole. Turen var flott ledet av Jens Narvestad.
29. juli   Olsok på Mygland. Vel 30 gikk over Myglandsheia og så på krigsminner. På Kvæven fortalte Sigurd Mygland om Bjødn-Atlak. Etterpå samling på Kvekkjen med flere folk, matservering og kultur.
12. august   Stakksetting på Monekvekkjen. Jakob B. Eiesland og Olav Netland ledet arbeidet med kyndige hender. Etter fem-seks timers arbeid og kvile sto stakken ferdig.
20. august   Fottur til Høge Varen. Fra Årli om Heiestøl. Flere pauser, bl.a. ved Kjeddingkjeften (varp) og bading i Støvlevannet. Bortimot 70 fra Kvinesdal og like mange fra Hægebostad hadde en flott samling på den gamle stevneplassen. Sigrid Lien og flere andre fortalte om stedet og de gamle samlingene.
3. november   Årets bygdekveld. Historielaget var med i komiteen og hadde ansvar for utdelingen av Bygningsvernprisen. Erling og Haakon Smedsvik Hanssen fikk prisen for det gamle gjestgiveriet på Feda.
4. november   Tre fra laget deltok på Agder Historielags høstkurs på Vigeland Hovedgård i Vennesla.
30. november   Førjulskveld med grøt. Det møtte ca 65 fra Kvinesdal og Hægebostad. Bjørn Slettan kåserte, og det ble vist video og lysbilder fra turen til Høge Varen.

Turene var i samarbeid med Friskvern i Kvinesdal.

Planlagte aktiviteter i 1996.

8. mars	Årsmøte.
10. mars	Skitur Haddelandsheia.
21. april	Busstur til Jøssingfjord og Sokndal.
16. mai	Fottur Bjåstøl - Homme.
9. juni	Fottur Feda: Lille Meland - Geiskeli - Store Meland.
14. juli	Fottur prestevegen Årli - Urestad. Sammen med Hægebostad Sogelag.
4. august	Fottur fra Salmeli på kyrkjeveien til Sirdal. Sammen med Sirdal Historielag.
31. august	Tur Trælsgård.
november	Bygdekveld.

Andre arrangementer kan komme i tillegg. Turene og eventuelle endringer vil bli annonsert. Turene er med i trimkalenderen til Kvinesdal kommune og støttes av Friskvern.

Har du ønsker om en tur eller kan være med å arrangere en slik tur, ta kontakt med en i styret.

Fra fjorårets stakkssetting på Monekvekkjen. Foto: Johannes Hamre.

Flekkefjord Historielag arbeider med å få til Nyutgivelse av Grannen

Grannen var et tidsskrift med lokalhistorisk stoff som ble utgitt første gang i 1915. Mållaget stod bak utgivelsen og det ble trykket i Agders trykkeri. Det kom ut jevnlig i ca 50 år med fire nummer i året.

Flekkefjord Historielag har nå arbeidet et års tid med å få til en nyutgivelse av Grannen igjen. Til nå har vi registret kjøpere til ca 270 sett av dette flotte lokalhistoriske verket som omfatter til sammen ca 2400 sider med lokalhistorie fra Flekkefjord, Nes, Hidra, Gyland, Bakke, Kvinesdal, Feda, Fjotland, Sirdal, Lund, Sokndal, Heskestad, mm.

Grannen vil bli trykket som originalene og innbundet i bokbind i A5-format, med gulltrykk i ryggen og levert med smussomslag i to farger. Den vil bli solgt i komplette sett à fire bind for bare kr.600,- pr. sett. Det er nesten like billig som en kunne kjøpe originalene for i 1924, da stod denne annonsen i Grannen:

Grannen kjem ut i Flekkefjord ein gong kvart fjordungaar og kostar - med postpengane - 60 øyre aaret. - Bladet kan tingast paa alle posthus og i Agders prenteverk, Flekkefjord. Eldre aarganger av «Grannen» er aa faa kjøpt i ekspedisjonen.

Det har vært stor interesse blant folk i Kvinesdal kommune for at vi skal få til en nyutgivelse av Grannen. Mange har allerede tegnet seg som kjøper av et eller flere sett. Kvinesdal Historielag støtter prosjektet bla. med annonsen her i årsskriftet. At interessen er stor i Kvinesdal er kanskje ikke så rart for mange av artiklene er fra Feda, Fjotland og Kvinesdal. Det er ættesoge og biografier, kyrkje- og skulesoge, gamle brev, segn og barnerim.

Vi tar med et par «Småsover frå Kvinesdal» hentet fra Grannen:

1956: Ein mann frå Røinestad hadde vore på Øia etter ei halvtunna saalt. Han kløvja den på hesten, men då han kom til Eigenes datt hesten og braut av seg ryggen. Så tok mannen både hesten og saltet og bar det til Røinestad.

1918: Fraa Kvinesdal skriv ein ven av «Grannen» til oss: I nr.4 for 1917 stend det ei soga um ein mann som hoppa yver Rafossen. Det gjeng ei segn i dalen um ei gjenta som gjorde same storspranget. Ho var dømd fraa livet for ei ugjerning,

kva det var, men vilde ho heller hoppa yver fossen so saag ho det sjølv. Ho greidde spranget og gjekk sidan fri. Mange trur at glipen yver fossen maa ha vore trongare fyrr, um segnerne byggjer paa røynelege hendingar.

Det er avskrift av et gammelt pergamentbrev fra 19. januar 1362 som gårdbruker Lars Jakopsen Rafoss i Kvinesdal Prestegjeld forærte Riksarkivet den 11. mars 1847.

Stig Bagge som bla. var fut under Henrik Krummedike bodde i Kvinesdal for ca 450 år siden. I 1917 skriver Hans Seland om ham. I 1939 skriver professor Edv. Bull også om ham.

Dette var et par eksempler på hva en finner i Grannen. Å lese den kan være underholdende og lærerikt. Det er mange slags artikler, registeret over artikler er på mer enn 35 sider. Setter en seg ned og begynner å lese i den, blir en sittende. Den kan leses fra perm til perm av alle og enhver.

For at Flekkefjord Historielag skal kunne gjennomføre prosjektet med en nyttegevning av Grannen, må vi være sikre på at vi får solgt nok eksemplarer av til å dekke trykkekostnadene. Hvis du ikke har tegnet deg som kjøper enda håper vi at du vil være med å realisere nyttegevningen ved å tegne deg som kjøper nå. Du kan benytte svarkupongen nede på denne siden, eller du kan skrive din bestilling på et brevark.

Rolf Jan Carlsen

-----klipp -- ut -- og -- send -- i -- dag-----

Flekkefjord Historielag

GRANNEN

Jeg tegner meg som kjøper av ___ sett av Grannen for kr.600,- pr.sett à fire bind.

Sendes til:

Flekkefjord Historielag

Postboks 242

4400 Flekkefjord

Innsendt av:

Navn: _____

Adresse: _____

Poststed: _____

Bjød-Atlak og andre kona, Ragnhild Olsdotter Fladelid.

Foto frå boka "Bjørn-Atlak - ei husmannssoge" av Tomas Birkeland(1960)

BJØDN-ATLAK

Av: Sigurd Mygland

Den generasjonen som kunne minnast Bjød-Atlak er no borte. Besteforeldra mine kjende han godt, og far min hadde også vage minne om denne litt uvanlege bjørnejegeren.

Fleire soger om Bjød-Atlak har festa seg slik dei blei fortalt av dei gamle, men det meste har eg plukka frå dei bøkene som eg her refererer til.

Tomas Birkeland har skrive eit lite hefte på vel 60 sider: *Bjørn-Aslak Ei husmannssoge*. Han byggjer på oppteikningar frå 1920-åra etter eldre folk som hadde kjent Atlak og livet

hans godt. Han viser også til kyrkje-bøker i Greipstad, Øyslebø og Fjotland. I tillegg har han opplysningar frå sonekona til Atlak, Lise Aslaksdotter, Sande i Herad og andre namngjevne personer som var i live då den vesle boka om Bjørn-Aslak blei trykt 1960. Det mest verdfulle i boka er nok det me får vita om Atlak sitt liv i Greipstad og Øyslebø.

Når det gjeld barndom, ungdom og hendinger i Fjotland, har boka mange feil. Forfattaren vil gjerne ro-mantisere og gjev ei ganske fri att-ortelgjing.

Johan Jerstad har sjølv skrive om Bjødn-Atlak i *Fjotland Sogebok* som kom i 1947. Dette ligg svært nær dei sogene dei gamle fortalde.

I Johan Jerstads og Tor Veggelands: *Fjotland Gards- og ættesoge* får me vita meir om slekt og bustad.

Torfinn Normann Hageland har skrive om Atlak i *Heiliv i Hekkfjeddet*. Han rettar opp feil og føyer til nytt stoff frå kyrkjebøker, folketeljing og rettsdokument.

Namnet Bjødn-Atlak fekk han etter fleire harde nærkampar med bjørnen. Utan skytevåpen tok han livet av fire bjørnar.

Barndom og ungdom

Atlak blei født på Seland 28. mars 1814. Faren var Annbjørn Sigbjørnson (1790-1880). Namnet Annbjørn hadde han frå morsslekta i Ytre-Åsen. Han gifta seg med enkja etter Atlak Torkelson på Seland. Ho heitte Tøri Alvsdotter (1774-1860) og kom frå Eigeland. Første tida budde dei på Seland, og der blei Atlak født. (Jerstad/Veggeland 79). Seinare kom dei til Fossdal. Tidleg på 1800-talet var Fossdal sameige for garden Fjotland og blei brukt til slått og beite. Seinare blei det tre plassar: Kvæven, Fænmyr og Rundebakken. No er alle tre samla i Fossdal. Både Annbjørn og Atlak tok namnet Fossdal.

Truleg stod husa då på Rundebakken, eit steinkast ovanfor der husa står i dag. Det ser ikkje ut til at nokon brukte Rundebakken som etternamn.

Atlak og foreldrene har nok budd både i Fossdalen (Rundebakken) og i Kvæven. Fleire stader er dei nemnde med etternamnet Kvæven. Atlak er ført opp som første oppsittjar i Fossdal (Jerstad/Veggeland 79).

Barndomen var vel som for plassborn flest. Ordet plass blei i Fjotland brukt både om husmannsbruk og små sjølveigarbruk. I gamal tid tala dei om "husmenn med jord" og "husmenn utan jord" (Jerstad 47). På Sørlandet trur eg ikkje skilnaden var så veldig stor mellom dei som budde på dei små gardane og plassfolket. Men tronge kår var det for mange. Presten U. A. R. Borch skreiv i Morgenbladet 1861 om uår og svolt i Fjotland, med von om å få hjelp utanfrå. Fattigkassen måtte ta opp lån for å lindra den verste nauda (Jerstad 64).

Atlak gjekk omgangsskule 5 veker i året. Skulen flytte frå gard til gard og var nokre dagar hjå kvar. Atlak lærte seg i alle fall skrivekunsten.

Me har fått ei fjøl frå den gamle kverna til Andres Asbjørnson, svigerfaren. Atlak har fått lånt kverna, og medan han passa på under malinga, har han med sirlege bokstavar skore inn namnet sitt: A.A.S.F (Atlak Annbjørnson Fossdal).

Borna måtte hjelpa mykje til med arbeid. Atlak gjekk for presten og blei konfirmert i Eiken 1829. Fjotland hadde ein periode fram til 1841 prest saman med Eiken og Hægebostad. Frå 1841-1858 hørde me til Kvinesdal prestegjeld. Først i 1858 blei Fjotland eige prestegjeld. Eiken hadde ny kyrkje frå 1818. Den nye kyrkja på Fjotland kom i 1834.

Første møte med bjørnen

Han hadde vore gjetargut i heimegardane frå han var ganske liten. Men som 18-åring fekk han vera med i drifteheia. Ut på seinsumaren sat han på ein stor stein i ettermiddagssola. Buskapen gjekk roleg og beita. Brått hørde han storveren bles i nosa. Han sprang til. Sauene for i vill flukt. Det brast i greiner og småkvist. Ein sau kom rett mot han og med det same såg han bjørnen hogg tak i han. Det gjorde Atlak også. Han og bjørnen drog i kvar si lei. Bjørnekloa slapp taket, og Atlak kasta sauene frå seg, for i det same kom bjørnen byksande mot han. Raskt som ein vind smatt Atlak bak ei gamal fure. Bjørnen etter og slo labbane rundt fureleggen for å setja klørne i den tobeinte fienden. Lynraskt fekk Atlak gripe tak i ragget på bjørnelabbane. Han drog til av all si kraft.

Der stod dei med furestammen mellom seg. Gode råd var dyre. Atlak hadde ein slirekniv hangande i venstre bukseselen, slik det var vanlig den gongen. Med tennene fekk han lirka kniven ut av slira, slepte den eine bjørnelabben, greip kniven, og med all si makt støyte han kniven i bringa på bjørnen. Han skvatt unna, men såg at blodet rann friskt frå såret. Bjørnen var som tumla, rava litt ikring, seig så i hop. Det var slutt.

Atlak måtte samla og roa sauene. Så sprang han mot heimegrenda for å få hjelp til å frakta bjørnen til gards. Det blei ein fin pels, mykje godt bjørneflask og Atlak fekk 40 dalar i skotpremie.

Siste gjeteåret i drifteheia kom det ein stor reinflokk. Slik fekk Atlak møta Pilt-Olav (Olav Songesand frå Ryfylke. Han var bror til Tore i Knaben (1779-1863), som har stor ætt i Fjotland). Pilt-Olav tok seg til så mangt, og no hadde han vore i Svensk Norrland og henta ei drift på 200-300 rein som han dreiv med seg til Fjotlands- og Sirdalsheiane (Jerstad 47).

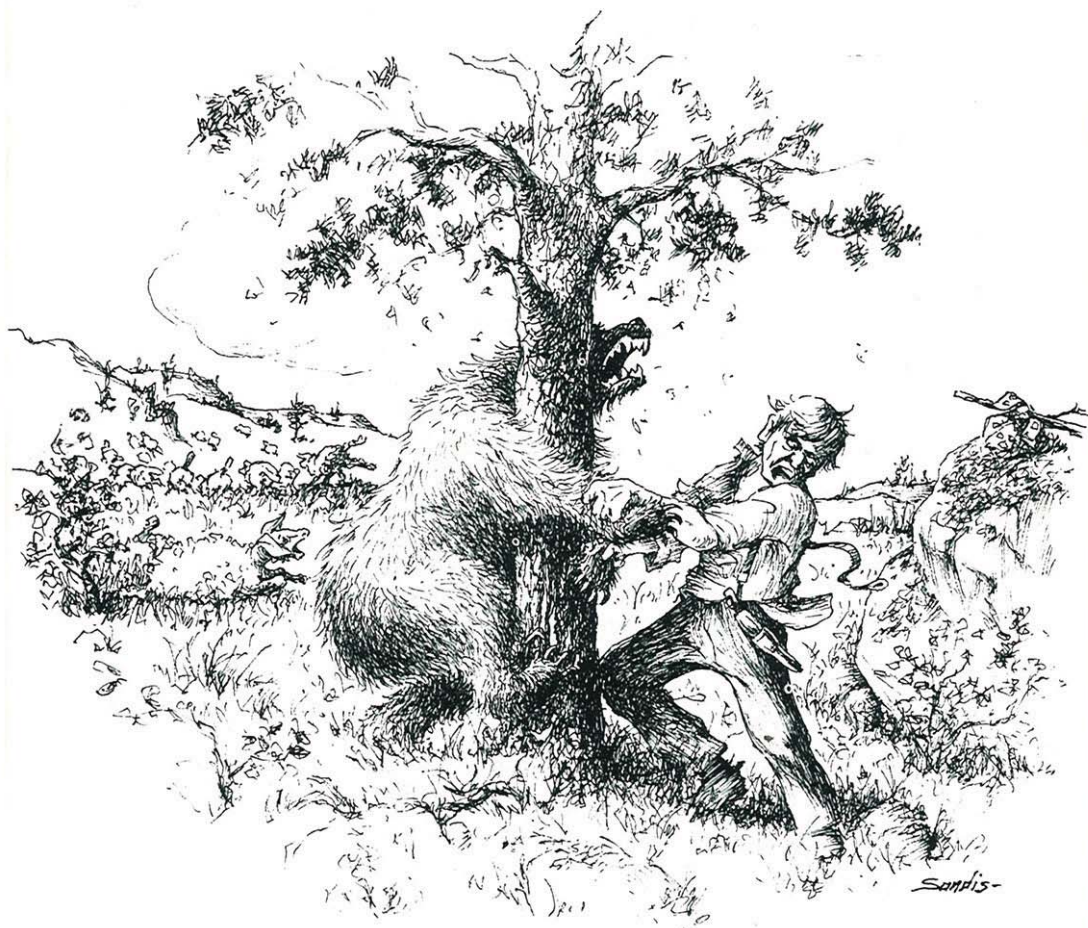
Tre bjørnar i hiet

Atlak var 22 år og ein stor og sterk kar då Øyu Mygland spurte han om å bli med i heia for å henta heim nokre høystakkar. På veggen innover fortalte Øyu at han hadde mistanke om at det var eit bjørnehi innst inne i lia. Då høyet var kome på sleden, ville Atlak av å sjå etter bjørnen. I ura under fjellet fann han hiet. Han fekk med seg Øyu. Atlak hadde teke med seg stakksneisa og ville leggja seg på lur ved inngangen til hiet. Øyu skulle hogga stokkar, som dei ville lø opp for å stengja bjørnen inne.

Før dei fekk rettleidd seg, kom ein bjørn ut frå hiet og rett på Atlak. Han slo frå seg med stakksneisa. Bjørnen sette hovudet i magen på han og skubba han føre seg, men han fekk ikkje opp kjeften.

"Anten må det vera som dei segjer at bjørnen fær ikkje upp kjeften fyre Maremøss, eller òg måtte det vera ein styrelse", fortel Johan Jerstad. I alle fall slepte bjørnen taket og før vidare. Men då kom det ein til. Den slo han foten av så han bykste på tre bein bortover myra. Då den tredje kom, fekk han inn ein fulltreffar med sneisa og fekk drepe han.

-Der sto dei med furestammen mellom seg--.

Medan dette hende var Øyu oppe i lia med øksa og kunne ikkje hjelpa til. Dei måtte lessa av høy for å få bjørnen med seg heim.

Første ekteskapet

27. desember 1837 var det bryllaup hjå Andres Asbjørnson Mygland. (Han var bror til rosemålararen Tore Asbjørnson Risøyne). Brudeparet var dottera Guri og Atlak. Første tida budde dei på Rundebakken ved Fossdalen. Dei fekk truleg 6 gutar. Etter Fjotland Sogebok fekk dei tre første namnet Andreas. Dei neste var Tobias Atlak, Gunvald og Sigbjørn. Den siste er berre nemnd i *Bjørn-Aslak ei husmannssoge*.

Det var lite framtid å finna i det fattige livet som husmannsfolk i Kvæven og på Rundebakken. Utfartshugen tok til å breia seg blant dei som var på skuggesida i samfunnet. Dei budde svært tett på dei små jordflekkene som var rydda.

Amerikafebereren var i gang, men ikkje alle drog så langt. I 1850 braut Guri og Atlak opp frå husmannslivet og drog mot Kristiansand. Der hadde Atlak ei syster som dei vona kunne hjelpa dei til ein ny start. Berre minsteguten tok dei med seg. Dei andre borna sette dei att på Mygland.

Dei var vel så store at dei kunne gjera noko nytte for kosten. Fleire av borna tok namnet Mygland. Ein av dei drog seinare til Kongsberg. Der lever namnet enno som familienamn og geografisk namn på Myglandssletta. Nokre reiste til Amerika.

I fire dagar starva Guri og Atlak seg fram i vårslaps og snø over heiar og dalar mot Kristiansand. Dei måtte vera framme til flyttedagen 14. april. Nistematen tok slutt. Fjerde kvelden la dei seg svoltne og trøyte i ei utløe i Greipstad. Dagen etter fann bonden den forkorne familien då han skulle henta høy. Han tok dei med seg heim der dei fekk mat og varme.

Bonden såg at Atlak var ein kraftig arbeidskar så både han og Guri fekk arbeid på garden og eit rom for seg sjølve. Seinare fekk Atlak skogsarbeid på Nodeland og ei lita stove for seg og sine.

Dei var nok også turar tilbake til heimbygda. Me har ein stor bibel som på innsida av permen har denne innskrifta: "Til Guri Fosdal fra Fjotlands Bibelforening. 6/9-59. U.A.R. Borch". (Ulrik Andreas Rohde Borch var prest i Fjotland 1858-64). Dette viser at dei ikkje var heilt gløymde i heimbygda si.

Guri døydde i 1864, 54 år gamal. Det ser ut som dei hadde fått få vener i den nye bygda. Det var tre i gravfylgjet då ho blei ført til Greipstad kyrkje, Atlak, yngste sonen Sigbjørn og bonden som køyrde kista.

På vandring og nytt ekteskap.

Atlak vende tilbake til Fjotland. Det er truleg at han no budde ei tid i ei steinhytte han bygde i Homs driftehei. Der plukka han molter og dreiv med fiske og fangst. Steinbua blei seinare teken av snørå. (Hageland 89). Det var ikkje arbeid å få i heimbygda. Han drog difor attende til Greipstad og fekk seg skogsarbeid på Birkeland.

- I fire dagar starva dei seg fram
i vårslaps og snø, - mot Kristiansand --.

I 1867 måtte han gifta seg oppatt med Ragnhild Olsdatter Fladelid frå Øyslebø. Ho var tretti år yngre enn han. Dei slo seg ned på plassen Brattestøåsen under Stokkeland i Greipstad. Same året fekk dei sonen Gunvald.

Ein månads tid før bryllaupet (26. april 1867) var Atlak i Fjotland. Han skulle vel prøva å få med seg noko til den nye heimen. Bibelen som Guri hadde fått av Bibeforeningen, selde han til Asbjørn Mygland, bror til Guri. På siste bladet i Bibelen står denne innskrifta: "Den 15de Marts 1867 kjøpte jeg undertegnede denne Bibel af Aslak Anbjørnsøn Fosdal og gav for den 1 Spd 1 ort. Møgland den 18de Marts 1867, A.Andersøn".

Uventa bjørnejakt

Ein kveld då Atlak hogg last i Hørelia i Greipstad sat Ragnhild lenge og venta på han.

Atlak hadde funne ei bjørkerot med ein fin knute på og ein føretopp han bar på aksla. På veg til vatnet for å ro heim hørde han ein kvist som knakk. Han snudde seg, og der stod bjørnen på to bein ferdig til å slå. Med eit bråkast kom han unna. Mest i blinde slo han av all si makt med bjørkerota.

Bjørnen seig i bakken. Atlak stod som i ørske til bjørnen tok til å vakna. Eit nytt slag i tinninga på bjørnen og så stakk han kniven djupt inn i bjørnehalsen. Han sparka nokre gonger. Så var han dau. Bjørnen var tung. Men det halla bratt ned mot vatnet, og han fekk han opp i båten. Det blei ein god fell, bjørneflesk og skotpengar i tillegg.

Heimen blir øydelagt

Då Ragnhild og Atlak hadde fått tre born, blei fattigkommissjonen redde for at den unge kona skulle få mange born og at denne familien, som ikkje hørde til bygda, skulle bli ei tung bær for soknet. Med så gamal mann kunne ho bli sitjande som enkje med ein stor barneflokk.

Difor leigde fattigkommissjonen i Greipstad to menn som kledde seg ut og sette fyr på hytta. Ragnhild og Atlak rømde no til Øyslebø. Der levde dei ei tid i ei ussel jordhytte under ei fjellufs.

Siste bjørnen

Ragnhild og Atlak var heimlause og måtte søkja hjelp frå fattigkommissjonen både i Øyslebø og Fjotland. Det blei difor vandringar fram og tilbake. Ei tid budde dei hjå skyldfolk i Vordalen i Fjotland. Det var medan dei budde der at det vart spurt at det skulle vera eit bjørnehi i Litlådalen. Lars Kristian Vordal (30 år og gift med Tonette Asbjørnsdatter Mygland), og Olav Tobias Lindefjell (23 år og gift med Anna Karine Asbjørnsdatter Mygland) fekk med seg den eldre og erfarne Bjørn-Atlak for å ta bjørnen. Asbjørn Mygland smidde økser som dei skjefte på lange skaft. 1. april 1872 drog dei i veg.

Dei fann hiet og etter gamalt råd sette dei stokkar for opninga så ikkje bjørnen skulla koma ut. Atlak og Olav Tobias var oppe i lia og hogg fleire stokkar medan Lars Kristian stod vakt. Bjørnen kom mot opninga. Lars Kristian hogg øksa djupt bak øyra på bjørnen.

Bjørnen seig inn att i hiet, men øksa sat så fast at Lars Kristian fekk ho ikkje laus. Han ropa om hjelp frå dei andre. Atlak ville hogga til, men fekk dyreskjelven og treffe økseskaftet til Lars Kristian like framfor hendene hans.

Etter kvart fekk dei gjeve bjørnen mange hogg. Bjørnen kava seg fram mot stökkane, men seig så tilbake. Det såg ut som han var død. Karane sette seg for å kvila etter basketaket og fann fram maten.

Eikdølane hadde og høyrte om hiet. Medan fjotlendingane sat og åt, kom det eit heilt jaktlag på 9 karar frå Eiken. Dei hadde borse og ville skjota inn i hiet. Dei fekk vita at bjørnen var død, men dei skaut likevel.

Fjotlendingane la bjørnen på skiene og drog han med seg til Mygland. Eikdølane ville og ha bjørnen og la sak. Dei møtte i forliksråd på Fjotland, men kunne ikkje bli enige om å dela skotpremien. Difor måtte saka avgjerast ved skildsdom. Dette skjedde på Mygland.

Bestefar fortalte at bjørnen var utstilt i låven. Dei hadde sett ei skie mellom tennene så han stod med gapande kjeff. Karane dreiv og lyfta på bjørnen for å prøva styrken.

Retten fann at øksehogga hadde drepe bjørnen. Skotet til eikdølane hadde berre treft han i eine foten. Fjotlendingane fekk bjørnen. Skotpremien var 40 dalar. "Når far steikte bjørneflesk gjekk mor ut", sa bestefar.

"Den fattige har ingen rett"

Gjennom eit langt liv fekk Atlak røynt sanninga i dette ordet. Han og Ragnhild flakka nokre år mellom Øyslebø og Fjotland. Mest dreiv Atlak som skogsarbeidar i dei store eikeskogane ut ved kysten. Men når arbeidet tok slutt, måtte dei ty til skyldfolk og fattigkasse.

I 1874 blei sonen Ole fødd i Øyslebø, og under folketeljinga 1875 var dei på Grønnes under Valdro. Alle stader var det for lite plass og for mykje folk. Lange periodar budde dei under elendige halvtekjer.

På sør-vestsida av Rossevatnet, like over grensa til Greipstad ligg ei stor steinblokk som den dag i dag heiter Aslak-stenen. I eit lite krypinn under denne steinen blei Ole, siste og sjette barnet født i 1880.

Grannen angrar og hjelper

Den eine av dei to grannane som hadde vore med og svidd av hytta i Greipstad, fekk ein fæl anger. Han måtte vedgå det han hadde vore med på og let Ragnhild og Atlak få ein plass i Paradisbukta ved Birkelandsvatnet under Stokkeland i Greipstad.

Bygdefolket ville gjerne gjera noko for den uretten dei hadde gjort mot denne familien. Mange hjelpte til så Ragnhild og Atlak fekk ei god lita stove. Der budde dei truleg i nære på 20 år.

Heimlengt

Borna var vaksne, og Atlak drog på åra. Dei ville gjerne sjå att heimbygdene sine. Dei budde noko i Fladelia og noko i Kvæven.

Dei gamle var no borte og dei kjende seg som framande. Dei prøvde seg hjå skyldfolk i Farsund, men bylivet passa ikkje. Eine sonen var komen heim frå Amerika. Kona hans var frå Herad.

Sonen tok han med til den nye heimen på Vollan, like ved Sande kyrkje. Der var han dei siste fem åra.

Atlak Annbjørnson Fossdal døde 95 år gamal. Ved Sande kyrkje blei Bjødn-Atlak gravlagt i 1909.

Teikningar:

Kåre Sandvand

Litteratur:

Tomas Birkeland (1960):

Bjørn-Aslak - ei husmannssoge

Johan Jerstad (1947): *Fjotland Sogebok*

Johan Jerstad (1964): *Fjotland Lesebok*

Johan Jerstad og Tor Vegge-

land (1979): *Fjotland Gards- og ættesoge*

Torfinn Normann Hageland (1989):

Heieliv i Hekkfjeddet

Bang & Olufsen

- * Enkel betjening
- * Én fjernbetjening for TV, video og satellit
- * Nicam stereo lyd
- * Alle tilkoblingsmuligheter
- * Mulighet for innbygging av satellit-tuner
- * Leveres i palisander, hvit, grå og metall
- * Kan levers på motordrevet dreiebord, evt. med videohylle.

BEOVISION LX 6000 FRA
Bang & Olufsen

NILS KLOSTER A.S.

ELEKTRISK UTSTYR · RADIO · TV · SANITÆR · KJØKKEN
4480 Kvinesdal · Tlf. 043 50533 · Mobil 094 61870

Vi står til din tjeneste...

FEDE KREATUR- ASSURANSEFORENING

Av: Arne Tobiasen

Fede Kreaturassuransforening ble trolig stiftet rundt 1910.

På loftet hos Grete og Anders Mathias Larsen ligger en konvolutt tettpakket med små lapper. På disse små lappene har gårdbrukerne innlevert en fortegnelse over kyrne de eide. Lappene inneholder opplysninger om kyrnes navn, takstsummen og en del har beskrivelse av kyrne. Trolig har A.G. Tønnessen vært kasserer i denne foreningen. Kun to av lappene er datert. Den ene er fra 1914 og den andre fra 1915. Protokollen er ikke funet.

Dessverre er ikke alle gårdene med i denne oversikten. Gårdene Gjeiskeli, Lohne, Frøttland, Raustad, Høiland, Refstie, Hangeland, Lindlandstrand, Løgen, Slåta og Titland mangler fullstendig. I tillegg vil nok noen gårder være ufullstendige.

Sammen med denne konvolutten lå også ei kladdebok som var protokollen for Fede Okseholds forening. Oksen Paal hadde som oppgave å bedekke kyrne i Fede sogn. Ole Reiersen Birkeland hadde mot betaling denne oksen i sin varetekt.

Kyrne ble taksert av takstmenn som gikk rundt på gårdene.

Blant annet kan en se at Ole Tønnessen Dalen og Tønnes Hansen Skranefjeld har underskrevet en del av lappene. Assuransesummen ble satt til 1% av takstsummen. Det var en tilleggspremie på ½% for de kyrne som var på heiebeite utenfor Fede sogn. Tobias P. Rørvig og Elias Lohndal sine kyr Eva og Rosa er de eneste med tilleggspremie.

Noen få kyr er taksert til kr. 200,- mens den høyest takserte kua er Golina av Elias Lande som er taksert til 250 kr. Oksen Paal derimot er taksert til 300 kr.

I tillegg finnes det en kvittering for Kr. 142,50 til Kristian Nilsen Lindland. (Kristian på Tveida). I oktober 1915 får han utbetalt denne pengesummen for "ei syg ko der maatte slagtes, utbetales med ¾ av takstsummen på Kr.190,-"

Navna er ofte skrevet lydrett eller på dialekt slik at f.eks. Gullri er stavet Goldri og Silkedokka er skrevet Silkjedokka.

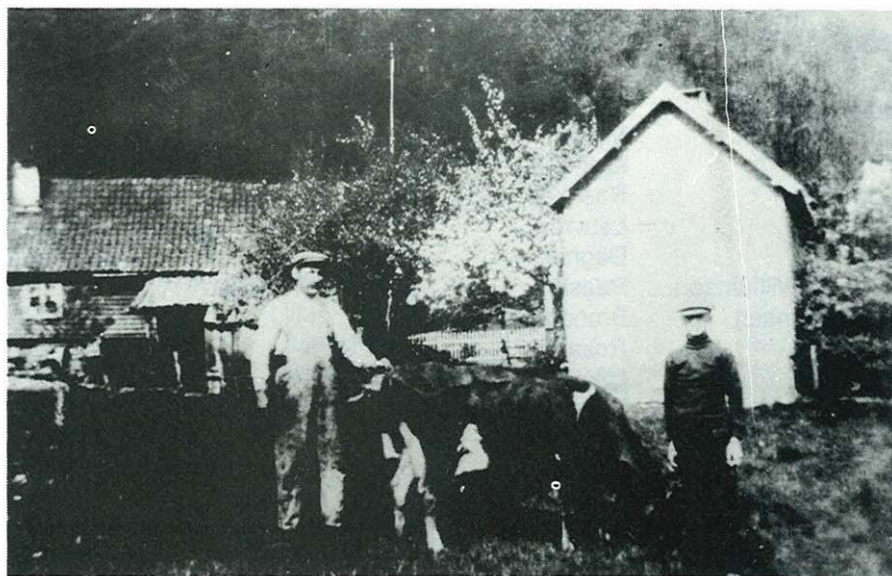
Familietreff i Hausebakken 1905. Kyra og sauer fikk også bli med på bildet. På trappa Reinert Kristian Jakobsen og kona Kristine Berntsdtr. Venstre side: Syvert Kristiansen (sønn), Rakel (datter, gift med Ole Øyufsen) og deres to døtre Katrine (på armen) og Magnhild (på trappa). Høyre side: Mathilde (datter, gift med Theodor Refstie). På benken deres tre barn, Peder Alfred, Margit og Karen. Foto utlånt av Vera Refstie.

<u>Eier</u>	<u>Koens navn</u>	<u>Kjendemerker</u>	<u>Takstsum</u>
<u>Store Meland Gnr.1</u> Steffen S. Meland	Silkjedokka		Kr. 160,-
	Knapri		Kr. 150,-
	Plomma		Kr. 150,-
Andreas O. Meland	Lilja		Kr. 160,-
	Sænros		Kr. 160,-
	Plomma		Kr. 130,-
<u>Lille Meland Gnr.2</u> Martin T. Meland	Lilja		Kr. 180,-
	Lykri		Kr. 150,-
	Plomma		Kr. 110,-
	Perla		Kr. 70,-

Tobias T. Meland	Basali	Kr. 180,-
	Plomma	Kr. 160,-
	Lykri	Kr. 140,-
	Stjerna	Kr. 130,-
	ei ko	Kr. 100,-
Adolf R. Meland	Goldri	Kr. 160,-
	Silkjedokka	Kr. 160,-
	Knapri	Kr. 110,-
	Plomma	Kr. 160,-
Andreas E. Meland	Brandri	Kr. 150,-
	Plomma	Kr. 150,-
	Stjerna	Kr. 140,-
	Lykri	Kr. 100,-
<u>Fede Gnr.10</u>		
Andreas Pedersen	Brandri	Kr. 180,-
Johan Hansen	Lilja	Kr. 180,-
Villum Gabrielsen	Guldokka	Kr. 180,-
	Anna Rosa	Kr. 150,-
Petter Pedersen	Brandri	Kr. 180,-
	Havfru	Kr. 180,-
Simon Pedersen	Plomma	Kr. 180,-
	Belta	Kr. 180,-
Ole A. Olsen	Brandri	Kr. 180,-
	Plomma	Kr. 190,-
Simon Briseid	Rosa	Kr. 150,-
A.G.Tønnessen	Basa	Kr. 180,-
	Flekri	Kr. 170,-
	Røsia	Kr. 170,-
Tobias Seland	Brundokka	Kr. 180,-
Hans Briseid	Brandgaas	Kr. 170,-
	Blomma	Kr. 185,-
Marie Andersen	Kranseli	Kr. 160,-
Bernt Larsson	Stjerna	Kr. 170,-
	Valgfri	Kr. 150,-
Kristian Pedersen	Brandri	Kr. 160,-
	Blomma	Kr. 100,-
Bernt A. Larsen	Brandri	Kr. 180,-
Tobine Larsen	Sølrri	Kr. 190,-
Lars Syvertsen	Blomma	Kr. 180,-
Jakob Villumsen	Belsa	Kr. 140,-
	Rosa	Kr. 150,-

Samuel Reiersen	Stjerna		Kr. 175,-
	Perla		Kr. 150,-
Torvald Villumsen	Perla		Kr. 170,-
Søren Gabrielsen	Perla		Kr. 150,-
Gabriel Hansen	Blomri		Kr. 150,-
Tobias Tønnesen	Lykri		Kr. 180,-
	Stjerna		Kr. 180,-
	Plomma		Kr. 180,-
Theodor Briseid	Stjerna		Kr. 180,-
<u>Birkeland Gnr.11</u>			
Tobias Akselsen	Mykrei I		Kr. 170,-
	Mykrei II		Kr. 150,-
	Rosekoll		Kr. 190,-
	Lauvros		Kr. 150,-
	Dagros		Kr. 100,-
Andreas Williamsen	Paaskri	Rød og hvid,kollet	Kr. 190,-
Harald Hansen	Brundokka	Horn	Kr. 150,-
	Rosa		Kr. 190,-
	Lykri		Kr. 150,-
	Plomma		Kr. 110,-
Otto Lindstrøm	Rosa		Kr. 190,-
	Drobla		Kr. 180,-
	Kjæmpa		Kr. 170,-
Ole Birkeland	Oksen Paal		Kr. 300,-
	Plomma		Kr. 185,-
	Gjævri		Kr. 185,-
	Rosa		Kr. 130,-
Tønnes T. Birkeland	Lykri		Kr. 190,-
	Stjerna		Kr. 180,-
	Rosa		Kr. 165,-
Tønnes Løland	Maligo		Kr. 180,-
	Stjerna		Kr. 190,-
	Lykri		Kr. 170,-
Gabriel Gundersen	Dagros		Kr. 180,-
	Stjerna		Kr. 160,-
Emanuel Reinertsen	Brandokka		Kr. 190,-
	Dalaros		Kr. 180,-
	Livre		Kr. 160,-
	Plomma		Kr. 180,-
	Dagros		Kr. 120,-
Torborg Vatland	Baseli		Kr. 180,-
	Plomma		Kr. 170,-

Karl Helle	Stella	Rødkollet	Kr. 170,-
	Baseli	Rødkollet	Kr. 200,-
Kristian Kittelsen	Branri	Rødbranlet, kollet	Kr. 150,-
Fredrik Lohndal	Lilja	Sort og hvid, kollet	Kr. 200,-
Johan Aanensen	Branri	Brannet og kollet	Kr. 175,-
Bernhard Kristiansen	Gulldokka	Rødkollet	Kr. 185,-

Kristian Nilsen Birkelandstrand og sønnen Arthur med kua "Stjerna". Foto ca. 1910.

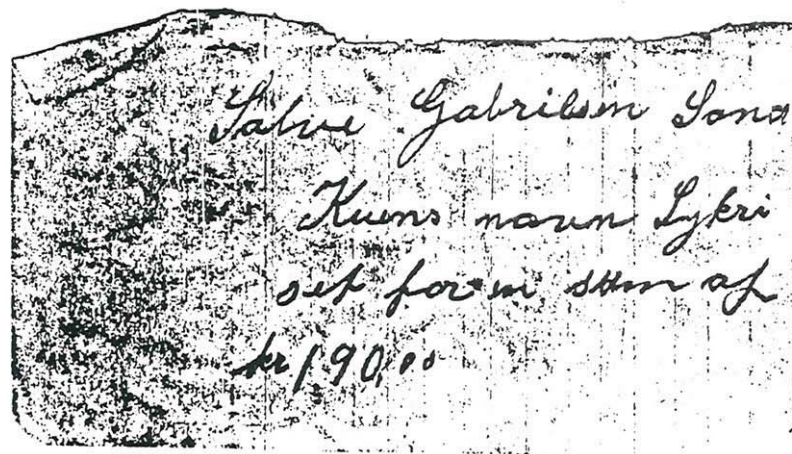
Tobias Nilsen	Fagros	Rødkollet	Kr. 185,-
Kristian Nilsen	Stjerna	Rødkollet	Kr. 200,-
Tønnes Hansen	Plomma	Rød, kollet	Kr. 180,-
	Stjerna	Sort, kollet	Kr. 170,-
Rakel Tobiassen	Plomros	Rød, kollet	Kr. 200,-
Tønnes Nilsen	Lykri	Sort, kollet	Kr. 200,-
	Plomma	Rød, kollet	Kr. 200,-

Lindland Gnr.13

Hans Nilsen	Plomma	Rød og kollet	Kr. 150,-
Tobias Edv. Briseid	Bransia	Brannet, kollet	Kr. 200,-
Joh. B. Briseid	Plomma	Rød, kollet	Kr. 180,-
	Brandri	Rødbrun og hvid	Kr. 180,-
John Rørvig	Brundokka	Brun, kollet	Kr. 180,-
Kristian Nielsen	Rosa		Kr. 190,-

Sande Gnr.14

Daniel Eikeland	Flekri	sort og hvid, kollet	Kr. 180,-
	Gulldokka	rød og hvid, kollet	Kr. 190,-
Abraham Olsen	Finri	Sort, kollet	Kr. 180,-
	Brundokka	Brannet, kollet	Kr. 190,-
	Flekri	Sort og hvid, kollet	Kr. 170,-
	Norska	Rød, kollet	Kr. 200,-
	Plomma	Rød, kollet	Kr. 125,-
Salve Gabrielsen	Plomma	Rød og hvid, kollet	Kr. 190,-
	Kvidhovda	Sort og hvid, kollet	Kr. 180,-
	Lykri		Kr. 190,-

"Forsikringspolisen" for "Lykri", tilhørende Salve Gabrielsen

P.A. Bøgvold	Plomma	Rød, kollet	Kr. 135,-
	Graari	Graa og hvid, kollet	Kr. 180,-
	Baseli	Rød med hvid bliss	Kr. 200,-
	Branri	Brannet, kollet	Kr. 190,-
Kristiane Bøgvold	Fagri	Rød og hvid, kollet	Kr. 170,-
	Silkedokka	Brun og sort, kollet	Kr. 190,-
	Rødsia	Rød og hvid, kollet	Kr. 180,-
Lotte Sande	Livri	Rød og hvid, kollet	Kr. 190,-
	Gulri	Rød, kollet	Kr. 190,-
Petra Sande	Stella	Rød, kollet	Kr. 170,-
	Baseli	Rød, kollet	Kr. 200,-
Tobias S. Nygaard	Rødsia	Rød og hvid, kollet	Kr. 190,-
	Rosa	Rød, kollet	Kr. 190,-
	Plomma	Kvige, rød kollet	Kr. 140,-
Edv. Kvale			Kr. 180,-

Svindland Gnr.15

Peder F. Svindland	Løvri		Kr. 190,-
	Bengros		Kr. 190,-
	Prøven		Kr. 160,-
	Bakkeros		Kr. 100,-
Sigvald S. Svindland	Røsia		Kr. 180,-
	Malliko		Kr. 180,-
	Lydeløs		Kr. 170,-
	Annaros		Kr. 130,-
	Maikolla		Kr. 130,-
Theodor Løining	Litago		Kr. 170,-
	Rødsiden		Kr. 180,-
	Perla		Kr. 170,-
Søren S. Svindland	Lilja		Kr. 150,-
	Stjerna		Kr. 150,-
Peder A. Svindland	Brandrei		Kr. 185,-
	Dagros		Kr. 190,-

Fosseland Gnr.18

Tollak Fosseland	Rosa		Kr. 150,-
	Stjerna		Kr. 150,-
	Brandrei		Kr. 140,-
	Brundokka		Kr. 130,-
	Litago		Kr. 100,-
	Plomma		Kr. 75,-

Haugeland Gnr.21

Johan H. Haugeland	Rødsia	Rødsidet, kollet	Kr. 175,-
	Brundokka	Brun, kollet	Kr. 150,-
Gesine Jakobsdr.	Brandros	Brannet, kollet	Kr. 175,-
Haugeland	Brundokka	Brun, horn	Kr. 140,-
	Goldri	Rød, kollet	Kr. 130,-
	Plomma	Rød, kollet	Kr. 140,-
Tobias A. Haugeland	Plomma	Rød, kollet	Kr. 160,-
	Sjenna	Rød, kollet	Kr. 170,-
	Rosa	rød, kollet	Kr. 150,-

Lillehavn Gnr.22

Tobias L. Lillehavn	Plomma	Rød, kollet	Kr. 165,-
	Goldokka	Rød, kollet	Kr. 175,-
	Fryda	Rød, kollet	Kr. 125,-

Lien Gnr.23

Remine Lien	Goldokka	Rød, kollet	Kr. 135,-
	Sjønri	Brannet, kollet	Kr. 150,-
	Plomma	Rød, horn	Kr. 100,-

Svegenes Gnr.25

Johannes J. Svegenes	Goldokka	Rød, kollet	Kr. 160,-
Jens A. Svegenes	Bjøndri	Brun, kollet	Kr. 160,-
	Silkedokka	Brannet, kollet	Kr. 160,-
	Golri	rødsidet, horn	Kr. 130,-
Ludvig Svegenes	Branri	Brannete, kollet	Kr. 160,-
	Goldokka	Rød, kollet	Kr. 170,-
	Plomma	Rød, kollet	Kr. 170,-

Haaland Gnr. 26

Søren J. Haaland	Oddi	Rødkollet	Kr. 170,-
	Brandrøs	Kollet	Kr. 150,-
Johannes J. Haaland	Fagros	Rødsidet, kollet	Kr. 140,-
	Plomma	Rødkollet	Kr. 180,-
	Dagros	Rødsidet kollet	Kr. 80,-
Arentz A. Haaland	Stjerna	Graakollet	Kr. 140,-
	Engri	Brandet, kollet	Kr. 100,-
	Fiffi	Rødkollet	Kr. 80,-
Lars O. Haaland	Stjerna	Rødsidet, kollet	Kr. 100,-
	Plomma	Rødkollet	Kr. 140,-
	Goldokka	Rødkollet	Kr. 100,-
Konrad Mikalsen	Goldokka	Rødkollet	Kr. 160,-
	Lykri	Rødkollet	Kr. 140,-
	Stjerna	Rødflekket	Kr. 130,-
Karl O. Haaland	Stjerna	Rødkollet	Kr. 180,-
	Plomma	Rødkollet	Kr. 140,-
	Fagri	Kollet	Kr. 80,-

Oline Vellumsen
 Basili Rødsidet 1600
 Røia Rødsidet 1600
 3200

Torsten Hønsen
 Ole Torsten Vellumsen

Dalen Gnr.28-29

Oline Vellumsen	Basili	Rødsidet	Kr. 160,-
	Røia	Rødsidet	Kr. 160,-
Ole Tønnessen Dalen	Brandri		Kr. 150,-
	Røsia		Kr. 150,-

Skranefjeld Gnr.30

Line Mathiasen	Brandri		Kr. 160,-
	Lilja	Rødsidet	Kr. 150,-
Tønnes Hansen	Brandri	Brandet, horn	Kr. 160,-
	Plomros	Rød	Kr. 160,-
	Lilja	Rød	Kr. 160,-
	Løkkri	Brandet	Kr. 150,-
	Silkedokka	Sort	Kr. 100,-
Trine Pedersen	Prøven	Sort	Kr. 160,-
	Brundokka	Brun	Kr. 120,-
	Goldokka	Rødkollet	Kr. 170,-
Tobias Olsen	Bruna	Sort	Kr. 120,-
	Røsia	Rødsidet	Kr. 140,-
	Plomma	Rød	Kr. 80,-
Lovise Johanesen	Brandri	Rød	Kr. 160,-
	Bruna	Brun	Kr. 120,-
	Flekkri	Sort og rød	Kr. 150,-

Vindskei Gnr.31

Hans K. Vindskei	Plomma	Rød	Kr. 160,-
	Bomma	Graa	Kr. 160,-
	Bruna	Brun	Kr. 160,-
	Rødsia	Rødsidet	Kr. 150,-
	Lidago	Rød	Kr. 130,-
	Kvid hovda	Graa	Kr. 115,-

Ulland Gnr.32

Kornelius Ulland	Plomma	Rødkollet	Kr. 135,-
	Rosenkrans	Hvid og brandflekke	Kr. 170,-
	Blomdokka	Brandet, hvidflekke	Kr. 160,-
	Drobla	Hvid og rødflekke	Kr. 160,-
Kornelius Ulland	Basenkrans		Kr. 170,-
	Mørkri		Kr. 170,-
Abraham Ulland	Perla	Rød, hornet	Kr. 160,-
	Brandri	Brandsidet, kollet	Kr. 170,-
	Maikodna	Brandet, kollet	Kr. 155,-
	Svartsia	Svartsidet	Kr. 100,-
	Røsia		Kr. 145,-

Rakel Ulland	Rosa	Rødflekke, kollet	Kr. 90,-
	Lykrei	Svartkollet	Kr. 160,-
	Dronninga	Rødsidet, kollet	Kr. 175,-
	Brandrei	Brandet, kollet	Kr. 160,-

Rørvig Gnr.33-35

Tobias P. Rørvig	Bjøndrei	Brunkollet	Kr. 170,-
	Lykrei	Brunkollet	Kr. 170,-
	Plomma	Rødkollet	Kr. 160,-
	Eva	Rødkollet	Kr. 130,-
	Plomma	Rød	Kr. 150,-
Elias Londal Rørvig	Rosa	Rødsidet, kollet	Kr. 200,-
	Brundokka	Svart og hvid	Kr. 160,-
	Gulddokka	Rødkollet	Kr. 190,-
	Lykrei	Svartsidet, hornet	Kr. 175,-
	Tærneli		Kr. 175,-
	Silkedokka		Kr. 160,-
Mathias A. Rørvigs enke, Karoline	Belta	Rød og hvid, kollet	Kr. 160,-
	Gulddokka	Rødkollet	Kr. 190,-
	Brønju	Brandet, kollet	Kr. 160,-
	Røsia	Rødsidet, kollet	Kr. 160,-
	Mairos	Rødkollet	Kr. 100,-
Jonas A. Rørvigs enke, Grethe	Lilja	Rød, hvid i hovedet	Kr. 160,-
	Silkedokka	Brandet, kollet	Kr. 180,-
	Plomma	Rødkollet	Kr. 180,-
	Gjævri	Rødkollet	Kr. 145,-
	Brandri		Kr. 185,-
	Stella		Kr. 185,-

Teistedal Gnr.36

Alfred P. Teistedal	Plomma	Rødkollet	Kr. 180,-
	Brandrei	Brandet, kollet	Kr. 180,-
	Røsia	Rødsidet	Kr. 160,-
	Gjøa	Rødsidet	Kr. 160,-
Jens N. Teistedal	Bruna	Brunkollet	Kr. 180,-
	Gulddokka	Brandet, kollet	Kr. 170,-
	Litago	Rødsidet	Kr. 170,-
Peder O. Teistedal	Brundokka	Svart hornet	Kr. 160,-
	Bjøndrei	Brunkollet	Kr. 165,-
	Brandrei	Brandet, kollet	Kr. 160,-
Gabriel L. Teistedal	Prøven	Rødsidet	Kr. 180,-
	Brandrei	Brandet, kollet	Kr. 160,-
	Daland	Brandet, kollet	Kr. 150,-
	Goldokka		Kr. 130,-

Opofte Gnr.37

Risnes Enke	Brundokka	12 aar	Kr. 180,-
	Jarri	9 aar	Kr. 200,-
	Neldal	1 aar	Kr. 100,-

Lande Gnr.38-39

Ole Gabrielsen Lande	Stjerna	4 aar	Kr. 170,-
	Minde	3 aar	Kr. 150,-
	Bekkeros	2 aar	Kr. 150,-
	Mairos	1 aar	Kr. 100,-
Elias Lande	Plomma	3 aar	Kr. 200,-
	Lilja	5 aar	Kr. 160,-
	Brandri	4 aar	Kr. 160,-
	Spangri	1 aar	Kr. 100,-
	Golina		Kr. 250,-
	Guldokka		Kr. 100,-

Vatland Gnr.40

Andreas Eilertsens enke Vatland	Guldri	8 aar	Kr. 160,-
	Baselid	6 aar	Kr. 150,-
	Bjøndri	1 aar	Kr. 100,-
	Lykri	1 aar	Kr. 80,-
Peder Samuelsen	Stjerna	5 aar	Kr. 190,-
	Brandok	9 aar	Kr. 200,-
	Fagerlin	6 aar	Kr. 210,-
	Plomma	5 aar	Kr. 170,-
	Rosa	2 aar	Kr. 170,-
	Guldokka	¾ aar	Kr. 80,-

Fra Lister Lehn Tingbok

Av: Arentz Håland

Den dommen som her blir avsagt over Steenvord Sørhelde må etter alt å dømme være den siste som blir avsagt over henne. Hun hadde vært i retten en del ganger tidligere etter at Barbro Osmundsdatter i Herad et år i forvegen var blitt brent for troldoms-kunster.

Barbro hadde like før hun ble henrettet angitt en del kvinner i distriktet for å drive med trolldom og heksekunster. Disse måtte stå fram i retten en etter en og ved hjelp av venner og bekjente befri seg fra anklagene om trolldom etc. Samtlige greidde det, - noen visstnok med et nødsrik, - men Steenvord Sørhelde fikk alvorlige problemer og ble altså til slutt landsforvist.

I denne domsavsigelsen får hun en straff i tillegg til den tidligere landsforvisningen. Hun skal nemlig miste sin hud.

Å miste sin hud er et gammelt uttrykk for offentlig pisking. Det var bare bøddelen som var autorisert til å utføre den slags handlinger som pisking og halshugging av straffe-dømte.

Det kunne i mange tilfeller ta sin tid for det var bare større steder og byer som hadde fast ansatt bøddel. Bergen f.eks, var den eneste norske byen som hadde bøddel i full stilling på denne tida. Stavanger hadde også bøddel på 1600 tallet, men da mere på deltidsbasis.

Av alle samfunnssklassene var bøddelen den som hadde lavest anseelse. Han drev forresten ikke bare med avstraffelse av straffedømte, men hadde også en del faste renovasjonsoppgaver i tillegg. Den gangen betydde renovasjon for det aller meste å tømme utedoer. Men det var vanskelig å få folk til disse jobbene, og i de aller fleste tilfellene fikk en utført disse arbeidsoppgavene med å frigi dødsdømte.

Tingboka for 1668 inneholder ikke noe mer om Steenvord Sørhelde. Det spørs hvordan det gikk med henne til slutt. Det hadde vært interessant å få høre om der lokalt finnes noen tradisjon om henne som har overlevd. Om kollegaen, Barbro Osmundsdatter i Herad var der helt til vår tid en sterk levende muntlig tradisjon.

Åo-1668 dend 10 Augustij udj laugstuen ved Fahrsund vahre vj effterskreffne forsamblede nemblig sorenskriffueren Johan Einertzøn Norman, Christen Dahland, Karl Lidtand, Omund i Hafaas, Jacob Hofueand, Siffr Qualle, Anders Sefueland, Haagen Gierisdahl, Øysteen Raead, Jørgen Penne, Louridtz Værre, Lauridtz Bidringsaass, och Salfue Sæland, at betienne retten udj efterelende sagger.

Offerværinde Kongl. Mayss. fouged velforstandige mand Hans Gabrielsons fuldmechtig disorette karl Henrich Pedersøn Gudde indlaugde en stefning offr Steenvord Sørhelde och til talde huinder formedelst hun iche haffr vildet rette sig efter sorenskriffueren och laugrette affsagde dom, at hun formedelst troldoms øfuelse skulde rømme Dannmarchis och Norgis riger, Hour fore hand formeener at hun bør at straffes paa hindes hals efter Christian Tertj Reches 24 artichel, och Christ: 4 reches 2-den bogs 3 art. och andre der om udgangne Kongl. forordninger, med vidre des indhold, Acterit Huuseby kongsgrd. dj 6 dito 1668.

Her til at suare møtte dend indstefndte Steenvord Sørhelde som forre gaff och berette, at hun iche kunde rømme formeedelst sult och armoed, och hindes suaghezd skyld. Doeg alligevel bekiende hun, efter Henrich Pedersøns tilspørsel, huad steder hun paa, haffr veret siden dommen vahr gaaet, at hun først vahr hos Rasmus Hangeland i Fedde sogen ehn nat.

Derneft vahr hun paa Fiffueland i Aae soegen i otte netter och dage, och der skiffed hun med oppsiderne, och gaff dennem meel for melch hour med hun sig ernærte. Der fra gich hun til Bringsfiord hos Peder Mortenssøn, hour hun vahr i netter och spandt der paa ehn stry roche. Derneft vahr hun ehn natt hos Madz Staallesøn paa Tarrisland. Siden gich hun der fra atter ad Fedde tingsted igien, och vahr hos Olle Jerdahl ehn natt, och siden hos Haldvord Liøding ehn natt, efftersom hand skicked bud til hinder ved hans søster. Da gich hun op med hinder, och saae paa bemelte Haldvord Liøding haand som hand haffde undt i, mens iche vilde bekiende at hun hialp hanem noget der for, doeg sagde hun til hanem at det bleff hans død.

Sidem der hun kom fra Liøding, gich hun til Skaden i Giedeboe, och der efter bekiende besagte Steenvord Sørhelde, at hun vahr paa ehn liden øde grd. i Quaasen sogen kaldes Bodstou li, der fra til Gusse i Quindesdahl, der fra til Torchild Eggeland i Herret, som laag siug, och bekiendte at hun vahr inde i stuen hos hannem, med vidre huindes forgiffuende.

Da at effterdj Steenvord Sørhelde tilstaar sielffr her udj lehnat at haffue omløbet, siden dommen offr hinder vahr affsagt, och fornemmeligen haffr fuldt med Haldvord Liødings søster, til hanem, mens doeg iche vilde bekiende huad hun der besteldte, som doeg lader sig ahnsee, at hun hanem for sin suaghezd skulde hielpe, med mange fleere steder som hun haffr paa veret, etc.

Åo-1668. Dend 10 Augustij vj effterskreffne forsamblede nemblig sorenskriffueren Johan Einertzøn Norman, Christen Dahland, Karl Lidtand, Omund i Hafaas, Jacob Hofueand, Siffr Qualle, Anders Sefueland, Haagen Gierisdahl, Øysteen Raead, Jørgen Penne, Louridtz Værre, Lauridtz Bidringsaass, och Salfue Sæland, at betienne retten udj efterelende sagger.

Offerværinde Kongl. Mayss. fouged velforstandige mand Hans Gabrielsons fuldmechtig disorette karl Henrich Pedersøn Gudde indlaugde en stefning offr Steenvord Sørhelde och til talde huinder formedelst hun iche haffr vildet rette sig efter sorenskriffueren och laugrette affsagde dom, at hun formedelst troldoms øfuelse skulde rømme Dannmarchis och Norgis riger, Hour fore hand formeener at hun bør at straffes paa hindes hals efter Christian Tertj Reches 24 artichel, och Christ: 4 reches 2-den bogs 3 art. och andre der om udgangne Kongl. forordninger, med vidre des indhold, Acterit Huuseby kongsgrd. dj 6 dito 1668.

Utdrag av domsavsigelsen mot Steenvord Sørhelde, Lister Lehn Tingbok 1668.

Hour fore hand paa Hans Ko. Mayss. veigne yderligere satte udj rette, med formeening det hun bør at lide och straffis paa hindes hals, efter Kongel. udgangne statuter, andre slige u-dedische mennisker til et merchelich affskyeligt exempel, hour paa hand vahr dom begierende.

Anlangende dend indstefndte Steenvord Sørhelde som iche efter forregaaende Rømnings dom, Acterit Fedde tingstue udj værinde aar dj 21 april vil effter leffue, mens dend troedsigen offuersidder och lader sig endnu effter egen bekiendelse och ahnledning, bruge i de samme øffuelser som tilforn, haffr vj der forre iche rettere

effter voris samvittighed och schiøn kundet paa kiende, end som Steenvord Sørhelde bør for saadanne hindes rømnings domb offr tredelse, saa vel som och for dett hun sig nu lader befinde at bruge ved krachtelisse och manelen, af bødelen miste sin hud, andre saadanne spaaquinder til it affskyeligt exempel, och siden at forhold sig effter dend første dom.

End rømmer hun iche inden 14 dage effter hindes reffselse, och kand betrefes her i lehnat, da straffis paa hindes hals, och dj huinder huusser och heeller, skal samme straff och pen vere under giffuen effter Kong C4: Reches anden boegs - 28 capt.

Krøtterslepp

Av: Hans Olav Tønnessen.

Til alle eldre hus på Fedesletta (eller Fedevollan, som det rettelig heter) hører det uthus med fjøs og høyløe. I dag finnes det ikke andre husdyr her enn katter og hunder, men helt til etter siste krig var det dyr i de fleste fjøs, nesten bare kuer.

Brukene var små. Ingen kunne leve bare av sitt gårdsbruk. Noen hadde bare ei ku, få hadde mer enn tre. Dertil hadde mange noen høns, som i min barndom ofte spankulerte omkring fritt mellom husene.

Fedevollan er et lappeteppe av jordstykker, mange av dem for små til et kufør. De fleste jordeiere hadde derfor flere teiger, enten nede på sletta eller lenger unna. Bumarka var fellesbeite. Det var derfor flere dyr her enn jordarealet skulle tilsi.

Når jordlappene skulle beites av, måtte kuene stå i tjør, og måtte flyttes et par ganger om dagen.

Slik har det vært gjort i dette hundreåret. Før hundreårsskiftet må det ha gått annerledes for seg, iallefall om en skal dømme etter et skriv jeg har funnet blant gamle dokumenter etter min far, A.G.Tønnessen. Skrivet er ført i pennen av ham. Det er fra 1903 og lyder som følger:

Undertegnede jordeiere og brukere i gaarden Fede forpligter sig herved til ikke at slippe heste, kjøer, faar eller andet slags husdyr løse til nogen

tid af aaret, hverken vinter, vaar, sommer eller høst Den der forsætlig overtræder denne forpligtelse bøder til Fede fattigkasse kr. 2 - to kroner for hver dag nevnte kreaturer gaar løse. Ligeledes forpligter vi os til, naar mindst 2 af stedets jordeiere eller brugere forlanger det, at være behjælpelig med indsættelse af dyr der uberettiget beiter paa gaarden. Disse bestemmelser træder i kraft den 1ste mai dette aar.

Fede den 14de april 1903.

A. G. Tønnessen, Ole A. Olsen, Lars Larsen, Christian Pedersen, Bernt Larson, Malene Hansen, Hans F. Hansen, Hans A. Briseid, Simon J. Briseid, Johan Hansen, Peder M. Pedersen, Simon Pedersen, Andr. Pedersen, Tobias Tønnessen, Gabriel Villumsen, Peder Pettersen, Søren Gabrielsen, S. L. Reiersen, Fredrik Samuelsen, Tønnes Hansen, Marie Andersen, Hans Andersen, W. Willumsen.

Jeg tror vi kan gå ut fra at alle 23 underskrivere hadde kuer. Nå er det jo ikke sagt at alle dyr gikk løse omkring før 1903. Det måtte vel bli litt mye av det gode dersom 30 - 40 kuer eller mer skulle trampe fritt omkring mellom husene på Feda sammen med hester, sauer, katter, hunder og flaksende høner. Men i 1903 var det altså enighet om at nå fikk det være slutt på det frie krøtterslepp på Fedevollan.

Om stedsnavnet Feda

Av: H. O. Tønnessen

I de eldste skrifter der Feda er nevnt, skrives det Fætha, Fetha, Fætta eller Feta. På 17- og 18- hundretallet ble navnet skrevet Fedde, og slik er det fremdeles brukt som familie-navn.

Ved slutten av forrige århundre ble navnet på postkontoret forandret til Fede, med bare én d, angivelig for å unngå forveksling. Men uttalen forble den samme, - vel og merke når en ville snakke "fint".

I 1920 ble skrivemåten forandret til Feda. Dette er i samsvar med prinsippet om at stedsnavn skal skrives som de uttales på stedet. Jeg vil tro at uttalen alltid har vært Feda, med åpen e og tostavings trykk.

Det pussige er at i sammensetninger har ikke skrivemåten rettet seg etter uttalen på stedet, snarere omvendt.

I kartverk og leksika står det skrevet Fedafjorden og slik har vi hørt det uttalt i radio og fjernsyn. Men på Feda sier de vitterlig Fedefjorden, med åpen e og trykk på første staving, og trykklett e, - ikke a - i andre staving. Ingen som snakker dialekten vil si Fedaåna eller Fedavollan. Her sier vi Fedaåna, Fedevollan, Fedeheia, Fedefjorden osv. såfremt ikke uttalen er blitt påvirket av skrivemåten.

Jeg lurer på hva de skriftlærde i Stadnamnarkivet ville si til det - om de ble spurt?

Finner Dere ikke filmene av deres gamle bilder .....

Fortvil ikke ....

Vi trenger kun papirbilde for å lage flere kopier ....

Forstørrelse er heller ingen sak ....

Kvina Fotosenter

Tlf. 38 35 01 47

Jens Narvestad fortel:

Begravelser før i tida

Av: Lars Emanuel Egeland

Før i tida døyde folk i heimen. Det kan eg minnst. Det var veldig alvorlig når någen låg på det seinsta.

Naboane her hadde som regel god kontakt med kvarandre. Folk stakk gjerne innom mye meir enn i dag. Kvinnene tok med seg spøtetøy, og mennene sat og prata. Borna var au med. Når någen var sjuke, var det endå viktigare å stå saman og gå på besøk.

Viss det var ein alvorlig sjukdom, blei doktoren i Liknes varsla og kom på besøk. Men eg hadde nøde sagt at det var ikkje som nå at dei ringde til doktoren om kva som helst.

Var det eit gamalt menneske, så visste folk at det begynte å gå mot avslutninga av livet. Så det var ikkje sånn eit veldig sprang etter doktoren i slike tilfeller. Den sjuke fekk någen medisiner, og det blei brukt ein del kjerringråd.

Når folk var sjuke og begynte å skratla, var det alminnelig at presten kom på besøk. Han tok au kontakt med familien når dei var til kjærke og spurte koss det gjekk med den sjuke.

I den tida eg vaks opp på Narvestad, var det mange kristne her. Dei besøkte titt den sjuke som hadde god tid til å tenka over livet og døden og koma inn på den rette vegen viss han ikkje var det frå før. Når døden kom, var det viktig å varsle presten.

Var det rett før ein prekensøndag, var det lagelig å ta kontakt i den forbindelse og avtale dag for begravelsen, gravplass og alt det formelle. Elles måtte ein sykla opp til Fjotland og tala med presten. Seinare kom det telefon på Helle, og då kunne dei ringe derifrå.

I riktig gamle dagar måtte någen i familien grava opp grava og hiva det på igjen etter begravelsen. Då arbeidde dei kista på garden. Seinare fekk dei eigen gravar. Ein i bygda arbeidde kister. Men i mi tid kjøpte dei kista hos Emanuel Egeland i Liknes. Den døde låg i senga si til dei fekk kista. Eg minnst dei breidde eit kvitt laken over den døde, og dei kalla det å ligga på likstrå.

Når kista kom, måtte liket vaskast og stellast. Var det ein mannsperson måtte han barberast. Alt dette blei gjort i heimen. Så blei liket lagt i kista som blei boren opp på låven eller ut i skjolet.

Til begravelsen hørte det med blomar. I den lyse del av året var det lettast å ordna det. Dei kunne pynta med hageblomar, lauv, lyng, tytteberlyng med ber på og krekleber.

Om vintaren var det verre. Men dei tok kvister av gran som dei sviga eller bandt ihop til kransar. Dei kunne au klyppa av blomar dei hadde inne og setta inn i kransen.

Frå ein begravelse på Narvestad under krigen.

På kransane sto det ein enkel lapp som fortalde kven dei var ifrå.

Eg minnest at enkelte hadde svarte kister før i tida. Seinare blei det bare kvite. Alle på gardane her på Narvestad blei bedne i begravelsen når någon her døyde, i tillegg til skyldfolk og kjenningar.

Folk samlast heime hos den døde tidleg begravelsesdagen. Naboane hadde med seg sending med mykje mat, gumme, søstost, lefse og kaker. Dei hadde eit felles måltid tidleg på dagen før dei reiste til kjørke. Presten eller ein annan heldt andakt i heimen eller ute viss veret tillet det. Kista sette dei på to krakkar eller stolar. Det var nokså vanleg å hakka sund små grankvister og la på marka frå låven eller skjolet og til der kista stod. Dei song någen salmar.

Loket blei teke av slik at alle kunne sjå den døde for seinste gong. Dette sette følelsane i sving med gråt og stor sorg. Folk kledde seg i svarte klede. Mennene hadde svart dress, svart slips og kvit skjorte. Dei nimmaste kunne ha eit svart sørgjeband rundt den eine armen viss dei ikkje hadde svarte klede. Svarte hattar eller hovudklede var au vanleg.

Loket blei spikra fast, og så blei kista sett på kjerra eller sluffa. Hesten drog den døde til den seinste kvilestaden på Fjotland, ein kjøretur på ein god times tid. Seinare blei det brukt lastebil eller buss. Det var ikkje alltid så lett å frakta opp alle som var møtt fram til begravelsen til Fjotland i gamle dagar. Någen blei igjen i heimen. På Fjotland foregjeikk alt på kjørkegarden. Kista blei senka ned i jorda før folk drog heim igjen.

Då folk kom tilbake igjen, var det som regel kjøttsuppe. Husa var små, og det kunne vera tvo og tri bordsetningar. Dekketøy hadde dei lånt hos naboane. Stova var rydda, og det var sett inn langbord og någon lange benkar som dei sat på. Det fyrste bordlaget var som regel dei som stod nimmast den døde. Dei fekk ete fyrst, og dei som var til kjørke.

Om kvelden hende det at dei hadde møte i stova. Ein predikant eller andre talte eller hadde vitnesbyrd. Dei tok gjerne fram minne frå den døde sitt liv. Dei hadde au kveidsmat før folket reiste heim att.

Mor fortelde om ei ung kona her på garden som mista mannen sin. Han hadde lungebetennelse, og det var messom den sikre død i den tida. Kona sat igjen med mange små born. Økonomisk og menneskeleg var det tragisk. Naboane og dei nimmaste pårørande støtta opp så godt dei kunne. Ingen hadde pengar som dei kunne hjelpa med. Men dei hjelpte med arbeid og klede, og dei bar mjelk og mat til dei etterlatne. Så stort sett kom dei igjennom det. Men det var knakete dagar og harde tider, det var det.

Borna voks til og blei opplært til å måtte delta i praktisk arbeid ifrå dei var små. Det var ikkje någe valg. Alle gjorde det beste ut av situasjonen, sjøl om det såg mørkt ut.

Det var ikkje som i dag at dei kunne få hjelp av sosialtrygd. Kver måtte hjelpa sine egne. Dei hadde någon kyr og sauer og gjorde det dei kunne for å hjelpa kvarandre.

Eg kjente ein familie lenger oppi bygda der kona døyde og mannen sat igjen med sju born som blei sett bort til andre.

Folk tok det med døden alvorlig før. Det var ikkje någe overfladisk. Dei nimmaste deltok i sorga og tok seg av dei som sat igjen. Før tok dei det jysom meir innøve seg. Någe tungt og trist la seg øve folk. Den fyrste tida etter begravelsen var fyllt med alvor. Dei nimmaste kunne ikkje finna på någe vas eller fjas like etterpå. Familien måtte fara fram slik at dei synte dei var sorgfulle. Det skulle markerast ei god stund.

I dag er alt lagt op så perfekt og overfladisk. Det går jysom ikkje sånn innøve folk nå. Kanskje det er mindre respekt for livet i dag.

Før levde gjerne tri generasjonar saman. Både unge og gamle hadde eit nimme forhold til døden og såg på det som någe naturleg au. Sjøl har eg vore med på begravelsar i alle husa her på Narvestad. Likeså til fleire andre som me var i familie til.

Før i tida var det vanskeleg å frakta kista for dei som budde avsidet. Eg veit at lenger oppi bygda måtte dei over eit vatn om vintaren. Isen låg, og det hadde slått over til mildver, og det var ei renna med vatn på isen. Mannen som kjørte, måtte setta seg til skrevs over kista for at den ikkje skulle flota av sleden. Han sat mest til livet i vatn og blei blaut i nerbolen, og han måtte skifta klede i eit nabohus til kjørka.

Ein annan stad måtte dei utsetta begravelsen då dei ikkje fekk kista fram i tide.

Mange kister blei frakta med lastebil til kyrka.

Enkelte plassar der det ikkje var veg, måtte ein del sterke menn bere kista eit godt stykke. Det er ennå steinar dei kallar liksteinar, der dei sette kista for å kvile på veg til kyrke.

I dag er det nokså enkelt. Mange døyr på sjukehuset, og eit begravelsesbyrå tek seg av det praktiske. Folk har lett for å skyve dette med døden ifrå seg, og det er ikkje bare av det gode.

Skipper Ole Bergesen, Lervik (1751-1828)

Av: Torbjørn Larsson-Fedde

Min tipp-tipp oldefar Ole Bergesen, Lervik var født i 1751 og som ung arbeid som sjømann i Lund familien. Han avanserte til skipper og fra 1788 til 1794 førte han smakke *Fahrsunds Wærft* for Jochum Brinch Lund i Farsund.

I 1804 hadde han selv en skonner *Enigheden* på 11½ com lester, men denne ble ført av Lars Reinertsen. Skipperborger Ole Bergesen, Lervik og Goud Thoresen Versland var også med og valgte Theis Lundegård til å møte på Eidsvoll i 1814.

Ole sin sønn Bernt Olsen, Lervik var også skipper og hadde ei jakt *Prøven* som var bygget i Kvinesdal og som målte 2½ com lester. Bernt døde i 1877.

Jeg holder på å samle opplysninger om disse to personer fra Kvinesdal og er svært interessert i å komme i forbindelse med de som måtte ha dokumenter, tegninger, bilder eller historier. Papirer i forbindelse med skip de førte er av stor interesse.

GULL ♦ SØLV

EMALJE

TINN

GLASS OG STENTØY

KOSMETIKK

i moderne
og
tradisjonell
stil og
design.

STORT UTVALG I GAVER

Einar E. Egeland A.s

4480 KVINESDAL - ☎ 38 35 01 40